

برگشت کالاهای کشاورزی صادراتی ایران

ابراهیم پاینده / دیماه ۱۴۰۰

هزار تن کودهای نیتروژنی، حدود ۱۱۲ هزار تن کودهای فسفاته و ۸۲ هزار تن کودهای پتاسه از سوی تولید کنندگان و وارد کنندگان به شرکت های کشت و صنعت فروخته شده است. با این وجود مقدار زیادی از انواع این کالای سرمایه ای وارد می شود که در این جا نیز نقش صادرات چین بسیار پررنگ است.

آمار توسعه تولید کود نیتروژن، فسفات و پتاس در چین را از سال ۱۹۷۰ تا ۲۰۲۰ نشان می دهد که سال به سال تولید و مصرف سرمایه ای داخلی آن افزایش یافته است. در سال ۲۰۲۰، در مجموع حدود ۵۴ میلیون تن کود نیتروژن، فسفات و پتاس در چین تولید شد. در سال ۲۰۱۲ تولید فقط کود نیتروژن حدود ۹۸ میلیون تن بود. از آن زمان، تولید کاهش قابل توجهی داشته است و تا سال ۲۰۱۹ به ۳۶ میلیون تن کاهش یافته است، بیشتر کودهای شیمیایی تولیدی مصرف داخلی بوده است. مناطقی که بیشترین مصرف کودهای شیمیایی را در چین دارند، هنان، شاندونگ، آنهویی و هبی است.

سازمان «بازار جهانی کالاهای کشاورزی» از زیر

{... ادامه} از طرف دیگر سرمایه اجتماعی چین صحنه گردان و نقش مهمی در تولید بذر، کود شیمیایی و سموم کشاورزی حاصل نموده که معجزه اقتصادی که چین را به دومین اقتصاد بزرگ جهان رسانده است. در مزارع صنعتی و روستاهای چین هر ساله نزدیک به ۶۰۰ میلیون تن مواد غذایی تولید می شود. چین بزرگترین تولید کننده و مصرف کننده کود شیمیایی کشاورزی در جهان سرمایه است از تولید ۵۰ کیلوگرم برای هر هکتار در سال ۱۹۷۴ به ۴۰۰ کیلوگرم برای هر هکتار در سال ۲۰۱۹ رسید. امریکا در مقام دوم به حدود ۳۵۰ کیلوگرم در سال ۱۹۷۰ به رقم ۲۵۰ کیلوگرم برای هر هکتار در سال ۲۰۱۹ رسید اما این به معنای کاهش مصرف سرمایه ای این کالای حیاتی در کشاورزی صنعتی پیشرفته امریکا نیست بلکه بدین معنی است که مدتی است کود شیمیایی، کالای سرمایه ای با قیمتی بسیار پایین تر از چین و پاکستان وارد می کند.

آمار وزارت جهاد کشاورزی ایران نشان می دهد که در سال گذشته حدود دو میلیون و ۳۵۰

مجموعه سازمان کشاورزی و غذایی جهانی (فائو) در گزارش خود صنعت کود چین را نقش مهمی در تامین کودهای شیمیایی با کیفیت بالا در جهان توصیف می کند. این نهاد مدیریت سرمایه ای در این حوزه چنین توضیح می دهد «کود یک جزء حیاتی برای بخش کشاورزی هر اقتصاد است، و با افزایش جمعیت، نیاز ضروری به یک منبع غذایی ثابت و مطمئن وجود دارد. کشورهای سراسر جهان به چین نگاه می کنند تا نه تنها بخش زیادی از غذای خود را پرورش دهند، بلکه به تامین نیازهای کشاورزی خود نیز کمک کنند». این سازمان می نویسد چین در حال حاضر بزرگترین مصرف کننده و صادرکننده هر سه کود درشت مغذی (نیترژن، فسفر و پتاسیم) در جهان است. سرمایه کشاورزی صنعتی چین به طور متوسط ۵۰ میلیون تن در سال مصرف سرمایه ای کود شیمیایی دارد. تولیدکنندگان کود در چین سال ۲۰۱۶ حدود ۷۴ میلیون تن تولید کردند و یک سوم از این کودهای شیمیایی مخلوط را صادر نمودند. سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (فائو) در گزارش خود در مورد صنعت جهانی کود می نویسد که ظرفیت جهانی مواد مغذی در سال ۲۰۱۷ به ۲۹۶ میلیون تن رسید. به این ترتیب سرمایه کشاورزی صنعتی چین بطور متوسط در سال های اخیر ۲۵ درصد کود شیمیایی مورد مصرف جهانی را تولید نموده است. حال لازم است ضرورت مصرف سرمایه ای چنین کالاها بعنوان ماده اولیه را بطور مختصر بیان کنیم.

فراورده های کشاورزی، محصولات غذایی پایه، ترکیبات اولیه آلی (نفت و گاز و مواد پایه پتروشیمی) فلزات و انواع سنگ های معدنی در زمره مواد خام هستند. هر چه انباشت سرمایه بیشتر می شود بخش تشکیل دهنده سرمایه ثابت یعنی ماشین آلات و ابزار افزایش می یابد و متعاقب آن به همین میزان نیاز به تولید مواد خام دامی و کشاورزی بیشتر می گردد. با توسعه کشاورزی مکانیزه سرمایه داری، روش هایی به کار گرفته شد که بطور موقت بارآوری کار را بالا می برد، اما آنچه زمانی پیشرفت مهم در افزایش حاصلخیزی زمین تلقی می شد، امروز به صورت تهی سازی خاک از ذخائر حیاتی در پیش روی ماست (نقل به مضمون از مارکس، سرمایه جلد اول). واقعیتی از نوع آنچه در مورد منابع انرژی شاهد هستیم، فقط شایسته عنوان تاراج زمین توسط سرمایه است. چهار عامل یعنی تغییرات فصول، کیفیت و محتویات زمین، آفات نباتی و نوع بذر، عوامل مؤثر در تعیین میزان محصول سالانه اند. برای این نظام یک چیز، شرط حیاتی و سرشتی است. دسترسی به حداکثر ارزش اضافی و این کار نیازمند توسعه انباشت همراه با افزایش بی مهار کار اضافی توده های کارگر به زیان کار لازم یا همان دستمزد آنان است. در این فرایند مکانیزه شدن کاشت و داشت و برداشت، انبار داری و ترانسپورت مسلماً نقش بسیار تعیین کننده ایفاء می نمایند و در بالا بردن میزان سود، سهم کافی بر دوش می گیرند. سرمایه در این گذر همسان تمامی قلمروهای پیش ریز و به حکم

طبیعت نهادینش، راه تولید افراطی را پیش می‌گیرد، دستیابی به اقلام طلائی سود را همه چیز و نابودی انسان‌ها یا سیه‌روزی بی‌حدود آن‌ها در این راستا را ساده‌ترین و بی‌دریغ‌ترین کارها می‌بیند. پروژه رشد فزاینده تکنیک شخم، شرائطی پدید آورد که خاک در عمقی محدود بر اثر شخم‌های مکرر بسیار ریز گردد، به صورت متخلخل در معرض هوا قرار گیرد، کلاً به ویژه سطوح فوقانی آن با کنش اکسیژن اکسیده شود و جذب عناصر و املاحش توسط ریشه گیاهان سهل‌تر گردد. اجرای این در چهارچوب نیازهای واقعی زندگی بشر محل ایرادی نیست اما وقتی توسط سرمایه صورت می‌گیرد، زمانی که سلاح کارای انباشت افراطی سرمایه و حصول سودهای کهنکشان می‌شود، نتیجه‌ای از بیخ و بن معکوس به بار می‌آورد. تکرار این روند از بازدهی خاک می‌کاهد، زمین‌راز از ذخائر حیاتی آن تهی می‌سازد، علاوه بر آن، به خاطر اینکه زمین‌های کشاورزی در عرض صد‌ها و گاه هزاران سال زیر کشت بوده‌اند با تهی شدن از مواد لازم، آنچه جذب ریشه گیاهان می‌گردد نیز دستخوش تغییرات کمی و کیفی می‌شود.

اگر کارگران در صد سال پیش همراه با افزایش شدت کار (افزایش مصرف انرژی در واحد زمان) و کاهش دستمزدها دچار سوء تغذیه بودند و دائماً در معرض تهدید و حمله بیماریها، قرار داشتند امروز نه فقط افزایش سرسام‌آور شدت کار در نتیجه مکانیزه شدن عظیم را تحمل می‌کنند، نه تنها شاهد کاهش مدام و مستمر دستمزدهای

واقعی هستند، نه فقط مجبور به قبول روزانه کار طولانی‌تر می‌گردند، نه تنها سلاخی روز به روز حداقل معیشت و بهداشت و تامین اجتماعی خود را تحمل می‌کنند که سوای همه این‌ها، بیش از گذشته در خطر سوء تغذیه و مرگ و میر ناشی از فاجعه تهی شدن مواد غذایی و محصولات کشاورزی و دامی می‌باشند. خواهید پرسید که رابطه این با مصرف هرچه فزاینده کودهای شیمیایی در کشاورزی صنعتی سرمایه‌داری چیست. پاسخ این است که بررسی مسائلی مانند کاهش محتویات خاک کشاورزی و تاثیر آن بر مواد غذایی، رابطه اش با کاربرد کود شیمیایی، سمپاشی محصولات کشاورزی، تاثیر باران‌های اسیدی، جایگزینی فلزات سنگین مخرب با مواد کانی، تولید و مصرف مواد کمکی غذایی (ویتامین‌ها، مواد کانی، انواع قرص‌های مواد خالص شیمیایی) و مکمل‌های غذایی (مواد غنی‌کننده) پرده از این راز بر می‌دارد. تولید کودهای املاحی (شیمیایی که عموماً فسفات‌ها و نیترا‌ته هستند) از سال ۱۹۵۰ افزایش بالایی یافت. این کود در سال ۱۸۴۰ به وسیله یک شیمیدان آلمانی کشف شد (تئوری او این بود که رشد گیاه می‌تواند بدون خاک و فقط از طریق افزودن مقداری مواد کانی به آب تامین شود). اگر سرمایه‌داری بخواهد تمامی محتویات خاک را جبران کند می‌بایست ده‌ها ماده ضروری را نه تنها به خاک بیافزاید بلکه و از آن مهم‌تر بین ۵ تا ۱۰ سال به این مواد فرصت جذب توسط سیستم پیچیده هوموس خاک بدهد تا این مواد مجموعاً شرایط مناسب

تغذیه گیاهان را فراهم کنند. هیچ سرمایه‌ای هیچ‌گاه قادر به تقبل چنین هزینه سنگینی نیست لذا کود شیمیایی که عموماً از دو ماده فسفر و ازت (نیترژن) تشکیل شده این وظیفه را بر عهده گرفت و این بخصوص از این جهت اهمیت داشت که بطور مستقیم بار آوری کار را با افزودن کود شیمیایی تا مرزهای بینهایت بالا برد.

عوارض کمبودها در مواد غذایی این گونه اند. بخش بزرگی از مردم (۷۴ درصد) دچار کمبود ویتامین A هستند. مواد کانی ضروری نظیر روی (Zn)، مس (Cu)، آهن (Fe)، و سلنیم (Se) با وجود مواد مکمل و غنی شده به میزان ناچیزی تغییر می‌کنند و بخشی از مردم از کمبود این مواد مهم رنج می‌برند. منیزیم Mg و کلسیم Ca با وجود تکمیل‌ها و افزودنی‌ها بیش از ۵۰ درصد مردم از کمبودشان رنج می‌برند. ویتامین‌های مورد نیاز بدن نظیر ویتامین ث (C) ۲۵ درصد، آ (A) ۳۴ درصد، ای (E) ۶۰ درصد و ویتامین د (D) ۷۰ درصد نیز به جمعیت عظیمی از خانواده‌های کارگری دنیا نمی‌رسد. رنج بردن توده‌ها از کمبود این مواد بدین صورت است که بدن در مقابل امراض، ضایعات ناشی از کار، فرسودگی، ایمنی در مقابل امراض، اپیدمی‌ها، پاندمی (نظیر پاندمی کووید ۱۹) در حالت متعارف یک بدن سالم را ندارد، شکننده است و زود و بر اثر کوچکترین هجومی تسلیم می‌شود و دچار عارضه می‌گردد.

گزارش‌های فوق از سطح بالای تولید و مصرف کود شیمیایی و سموم کشاورزی در چین دقیقاً

بمعنای همان سرنوشتی برای توده‌های کارگر این کشور بوده که سایر سرمایه‌داری‌ها به سر توده‌های کارگر خود می‌آورند. گزارشی براساس مطالعه سیستماتیک ادبیات و تجزیه و تحلیل اسناد پژوهشی، نشان از «مشکل ایمنی مواد غذایی ناشی از آلودگی محیطی در چین، از جمله تأثیر آلودگی سموم بر ایمنی مواد غذایی و پاسخ سیاست دولت چین از سال ۱۹۷۰ می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد که به درجات مختلف، ایمنی مواد غذایی چین تحت تأثیر کودهای شیمیایی و باقیمانده آفت‌کش‌های بزرگ، آلودگی فلزات سنگین زمین‌های زراعی (به‌ویژه کادمیوم)، آلودگی آب بسیار بالاست». این گزارش که در ۱۱ نوامبر ۲۰۲۱ منتشر شده چنین ادامه می‌دهد «استفاده از نهاده‌های شیمیایی، آلودگی شدید زمین‌های زراعی، آبیاری فاضلاب و آلودگی هوا همگی از منابع آلودگی هستند که ایمنی مواد غذایی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. استفاده بیش از حد از کودهای شیمیایی و آفت‌کش‌ها، منبع اصلی آلاینده‌های آلی پایدار و اختلالات غدد درون‌ریز، متابولیسم گیاه را مختل کرده و محصولات را آلوده می‌کند. مواد شیمیایی بیش از حد به خاک، آب و هوا نیز وارد می‌شود و به دلیل صنعتی شدن و شهرنشینی آلودگی محیط زیست را تشدید می‌کند. گیاهان پس از تماس با خاک و آب آلوده، مواد شیمیایی سمی را جذب می‌کنند که به دانه‌ها و قسمت‌های خوراکی منتقل می‌شود و در نهایت از طریق زنجیره غذایی وارد بدن انسان می‌شود.